

YEŞİLYURT (MALATYA) TARİHİ KENT DOKUSUNUN İRDELENMESİ

Ekrem Karaarslan^{1*}, Selma Çelikyay²

¹ Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 74100, BARTIN

² Bartın Üniversitesi, Mühendislik, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 74100, BARTIN

Öz

Tarihi kent dokularını oluşturan ögeler, kent kimliğinin ve kültürel belleğin meydana gelmesindeki en önemli yapı taşlarıdır. Geçmişten günümüze aktarılan, arkeolojik, kültürel, toplumsal, ekonomik ve estetik değerlerden oluşan kültürel miras alanları geçmiş ile gelecek arasında bağ kurmakta, kentlilik bilinci ve sahiplik duygusunu geliştirmektedir. Kültür mirasının, korunarak yaşatılması o kentte yaşayanları bir arada tutan ortak bağları da güçlendirmektedir. Tarihi kent parçası tüketilebilen, ancak yerine bir başka “şey” konulamayacak bir kaynak niteliğinde olduğundan tüketiminde kısıtlayıcı bir tutuma, kullanımında ise koruyucu bir yaklaşıma gidilmelidir. Kültürel değerler, kent ve bölgenin bir parçası olmasının yanı sıra, ülke ve dünyanın ortak mirası olduğundan bu değerlerin korunması ve kültürel süreklilik bakış açısıyla ele alınması, hem ülke hem de kent için büyük önem taşımaktadır. Koruma kavramı, kültürel bir sürecin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Koruma, kültürel anlamda tek boyutlu bir yaklaşım olmayıp, kentsel yaşamın sürekliliğini sağlayan, ekonomik ve toplumsal süreçleri de kapsamaktadır. Tarihi kent dokularının korunmasına yönelik en önemli araç koruma amaçlı imar planlarıdır. Koruma amaçlı imar planları, öncelikli planlama alanları kapsamında ayrıntıda kentsel tasarım çalışmalarını zorunlu kılan sosyal-mekânsal ve ekonomik stratejileri içeren tasarım çalışmaları olarak değerlendirilmelidir. Kentsel tasarım, planlama ile mimarlığın arasında bağ kurmakta ve yaşanabilir kentsel alanlar oluşturulmasında önemli rol oynamaktadır. Kentsel tasarım, tarihi kent dokularının da sürdürülebilirliğini sağlayan bir mekânsal organizasyon sürecidir. Bu organizasyonun başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi için, döşeme kaplamasından kent mobilyasına, bina cephelerinden kapı kulpuna, kentsel sanat ögelerinden bitki türü, formu ve rengine kadar, yapısal ve bitkisel olmak üzere her tür öge ve detayı kapsayan kentsel tasarım/kentsel peyzaj tasarımı rehberleri ile sürecin yönetilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada, ülkemizdeki kültürel mirasa sahip olan yerleşmelerden biri olan Yeşilyurt’un tarihi kent dokusunu oluşturan bileşenler irdelenmiştir. Geleneksel mimari örnekleri belgelenmiş ve korunması-yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması için öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yeşilyurt, Malatya, tarihi kent dokusu, geleneksel mimari.

INVESTIGATION OF HISTORICAL URBAN TEXTURE IN YEŞİLYURT (MALATYA)

Extended Abstract

The elements that make up the historical urban fabric are the most important building blocks in the formation of urban identity and cultural memory. The cultural heritage areas, which are transferred from the past to the present day, consisting of archaeological, cultural, social, economic and aesthetic values, establish a connection between the past and the future, and enhance the sense of urbanity and ownership. Preserving the cultural heritage strengthens the common ties that keep the people living in that city together. Since the historical part of the city is a resource that can be consumed, but cannot be replaced with another “thing”, a restrictive attitude should be taken and a protective approach should be used in its use. Since historical and cultural values are a part of the city and the region as well as being a common heritage of the country and the world, preserving these values and addressing them from the perspective of cultural continuity is of great importance for both the country and the city. The concept of conservation emerges as a result of a cultural process and conservation is not a cultural one-dimensional approach, but also includes economic and social processes that ensure the continuity of urban life. The most important tool for the preservation of the historical city textures are zoning plans for protection.

Conservation development plans should be considered as design works that involve social-spatial and economic strategies that necessitate urban design studies in detail within the scope of priority planning areas. Urban design

*Sorumlu Yazar (Corresponding Author):

Ekrem KARAARSLAN; Bartın University, Graduate School of Natural and Applied Sciences, Department of Landscape Architecture, 74100, Bartın-Turkey.
Tel: +90 (378) 223 5127, Fax: +90 (378) 223 5424
E-mail: ekremkaraarslan44@gmail.com

Geliş (Received) : 28.11.2019
Kabul (Accepted) : 26.12.2019
Basım (Published) : 31.12.2019

connects planning with architecture and plays an important role in creating livable urban areas. Urban design is a process of spatial organization that ensures the sustainability of historical urban textures. In order to achieve this organization successfully, management of the process with urban design / urban landscape design guides covering all kinds of elements and details, from floor coverings to urban furniture, building facades to door handles, from urban art elements to plant species, forms and colors, is required. In this study, the components constituting the historical urban fabric of Yeşilyurt, which is one of the settlements with historical and cultural heritage in our country, are examined and the examples of traditional architecture are documented and suggestions for preservation and preservation and transfer to future generations are presented.

In the research, documentary analysis method was used. In this context; the zoning plan dated 1958, zoning plan dated 1985, the urban conservation area determined in 2005 and the conservation development plan dated 2007 were examined and the land uses and building conditions in the urban conservation area were evaluated. In addition, the traditional architectural features in the Urban Protected Area and the Influence Transition Area, which constitute the historical urban fabric of Yeşilyurt, have been determined by observing both archival photographs and on-site observations and examining them through current photographs.

Keywords: Yeşilyurt, Malatya, historical urban texture, traditional architecture.

1. Giriş

Tarihi çevreler, hayranlık uyandıran genel görünüşleri, çeşitli üslup ve biçimleri bulunduran zengin düzenlemeleri, organik sokak dokuları ve özenli iççilikleriyle toplumların yaratıcılığının göstergesi olmuştur (Ahunbay, 2004). Bu nedenle yaşam koşullarının, geleneklerin, yapım tekniklerinin hızla değiştiği bir dünyada tarihi kent dokuları, birer açık hava müzesi olarak korunmalı ve gelecek kuşaklara aktarılmalıdır. Tarihi kent parçası tüketilebilen, ancak yerine bir başka “şey” konulamayacak bir kaynak niteliğinde olduğundan tüketiminde kısıtlayıcı bir tutuma, kullanımında ise koruyucu bir yaklaşıma gidilmelidir (Tankut, 1975).

Kültürel değerler, kent ve bölgenin bir parçası olmasının yanı sıra, ülke ve dünyanın ortak mirası olduğundan bu değerlerin korunması ve kültürel süreklilik bakış açısıyla ele alınması, hem ülke hem de kent için büyük önem taşımaktadır.

Koruma kavramı, kültürel bir sürecin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır ve koruma, kültürel anlamda tek boyutlu bir yaklaşım olmayıp, kentsel yaşamın sürekliliğini sağlayan, ekonomik ve toplumsal süreçleri de kapsamaktadır (Çelikiyay, 1995). Koruma, geçmiş toplumlar tarafından yaratılan fiziki mekânların; kentlerin değişim sürecinde ortadan kaybolmasını önleyen bir süreçtir. Korumanın yanı sıra yaşatma ve geliştirme çalışmaları sayesinde de tarihi kent dokuları çağdaş yaşamla bütünleştirilir.

Tarihi kent dokularını oluşturan öğeler, kent kimliğinin ve kültürel belleğin meydana gelmesindeki en önemli yapı taşlarıdır. Geçmişten günümüze aktarılan, arkeolojik, kültürel, toplumsal, ekonomik ve estetik değerlerden oluşan kültürel miras alanları geçmiş ile gelecek arasında bağ kurmakta, kentlilik bilinci ve sahiplik duygusunu geliştirmektedir. Kültür mirasının, korunarak yaşatılması o kentte yaşayanları bir arada tutan ortak bağları da güçlendirmektedir.

Tarihi kent dokularının korunmasına yönelik en önemli araç koruma amaçlı imar planlarıdır. Koruma amaçlı imar planları, kentsel doku ya da silüet düzeyinde bütünlük gösteren kültürel miras alanlarının sürdürülebilir korunması ve geliştirilmesine yönelik kentsel tasarım çalışmalarını zorunlu kılan sosyal-mekânsal ve ekonomik stratejileri içeren tasarım çalışmaları olarak değerlendirilmelidir (Özcan, 2009).

Kentsel tasarım, planlama ile mimarlığın arasında bağ kurmakta ve yaşanabilir kentsel alanlar oluşturulmasında önemli rol oynamaktadır. Kentsel tasarım, planlama ile mimari ölçek arasında köprü kurarken, kentlerin fiziki mekânının yanı sıra sosyal çevreyi ve toplumu göz önüne alan bir tasarım sürecidir (Çelikiyay, 2016). Planlama ve kentsel tasarım eylemleri arasında kurulması gerekli çok nitelikli ilişkiler bütünü, anlamlı çevreler oluşturulmasının ilk şartıdır (Ahunbay, 2004). Kentsel tasarım, tarihi kent dokularının da sürdürülebilirliğini sağlayan bir mekânsal organizasyon sürecidir. Bu organizasyonun başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi için, döşeme kaplamasından kent mobilyasına, bina cephelerinden kapı kulpuna, kentsel sanat öğelerinden bitki türü, formu ve rengine kadar, yapısal ve bitkisel olmak üzere her tür öge ve detayı kapsayan kentsel tasarım/kentsel peyzaj tasarımı rehberleri ile sürecin yönetilmesi gerekmektedir (Çelikiyay, 2017).

2. Materyal ve Metot

2.1. Materyal

Yeşilyurt'un tarihi kent dokusunun irdelenmesini amaçlayan bu araştırmanın ana materyali Malatya iline bağlı Yeşilyurt ilçesinin (Şekil 1) merkezindeki kentsel sit alanı ve çevresini kapsamaktadır. Araştırma kapsamında aşağıdaki veriler temin edilerek kullanılmıştır:

- Yeşilyurt 1958 onanlı imar planı
- Yeşilyurt 1985 onanlı imar planı
- Yeşilyurt Kentsel Sit Alanında Arazi Kullanımı (Yeşilyurt Belediyesi)
- Yeşilyurt Kentsel Sit Alanına İlişkin Yapı Değerlendirmesi (Yeşilyurt Belediyesi)
- Yeşilyurt Belediyesi Arşivinden elde edilen fotoğraflar
- Alana ilişkin güncel fotoğraflar

Şekil 1. Yeşilyurt'un ülke ve bölge içerisindeki konumu (Yeşilyurt Belediyesi/ Revizyon Uygulama İmar Planı Açıklama Raporu, 2017)

2.2. Metot

Bu çalışmada, Yeşilyurt tarihi kent dokusunu oluşturan bileşenler irdelenmiştir. Araştırmada, belgesel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda; 1958 tarihli İmar Planı, 1985 tarihli İmar Planı, 2005 tarihinde belirlenen Kentsel Sit Alanı ve 2007 tarihli Koruma Amaçlı İmar Planı irdelenmiş, Kentsel Sit Alanındaki arazi kullanımları ve yapı durumları değerlendirilmiştir. Yeşilyurt'un tarihi kent dokusunu oluşturan Kentsel Sit Alanındaki ve Etkileme Geçiş Alanındaki geleneksel mimari örnekleri gerek arşiv fotoğrafları gerekse yerinde gözlem yaparak ve güncel fotoğraflar üzerinden incelenerek geleneksel mimari özellikleri saptanmıştır.

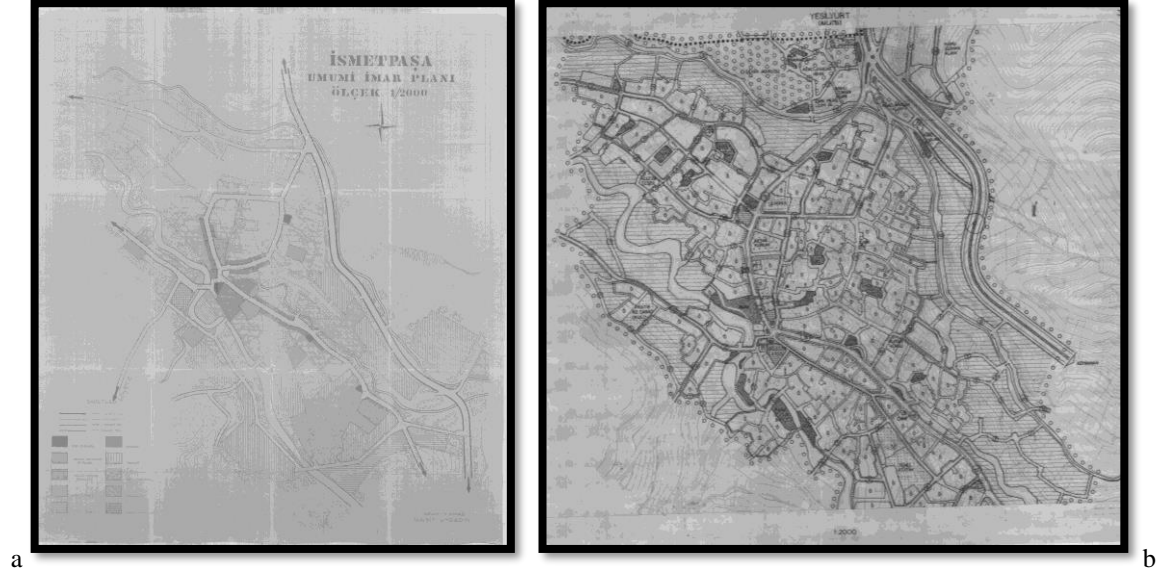
3. Bulgular

3.1. Yeşilyurt'un Mekânsal Gelişimi

Kadim Yeşilyurt'ta ilk yerleşim vadi tabanında, yerleşmenin günümüzdeki ticari merkezinde bulunan Büyük camii çevresinde başlamış ve vadinin batı yamaçlarındaki Mollakasım ve Hiroğlu mahallerine doğru yayıldıktan sonra vadinin doğu cephesindeki Hamidiye mahallesi gelişmiştir. 1940 sonrası ise kuzeyindeki Gedik Mahallesi gelişmiştir. Bu mahalle kırdan gelen göç ile oluşmuştur. Yerleşme; vadi tabanındaki çukur alanda bulunan yoğun merkezden vadi yamaçlarına doğru seyreterek gelişmektedir. İdari ve ticari merkez Büyükcami çevresinde eski Adıyaman – Malatya ve Atılgan (eski Gündüzbey) Caddeleri üzerinde gelişmiştir.

Yeşilyurt ilçesinin imar planı ilk olarak 1958 yılında İsmetpaşa (Yeşilyurt) Kasabası İmar Planı 1/2000 (Nazım) ve 1/1000 (Uygulama) ölçekli olarak hazırlanmış ve dönemin İmar ve İskân Vekâleti tarafından onaylanmıştır (Şekil 2a).

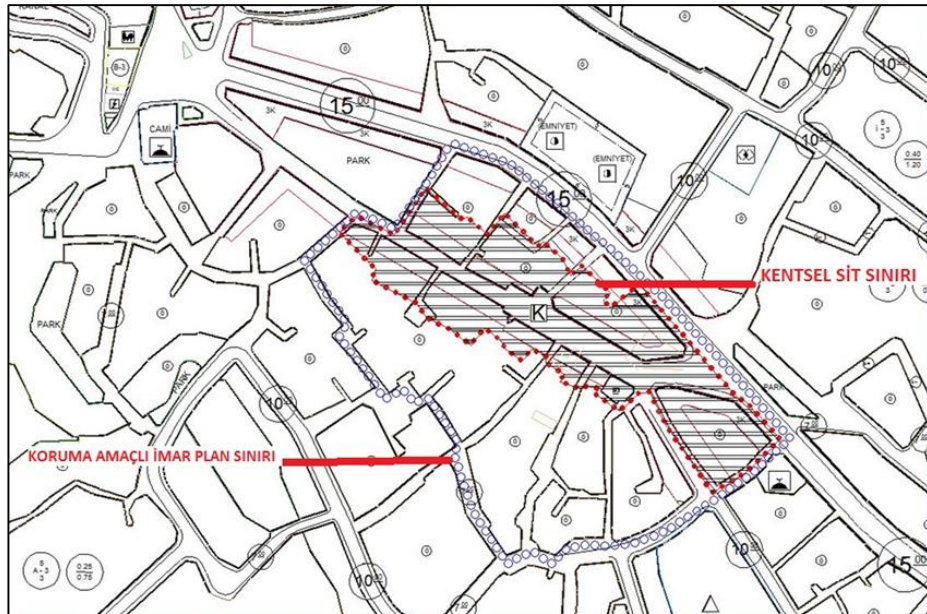

Şekil 2. Yeşilyurt'un 1958 ve 1985 onanlı imar planları (İller Bankası, 2015)

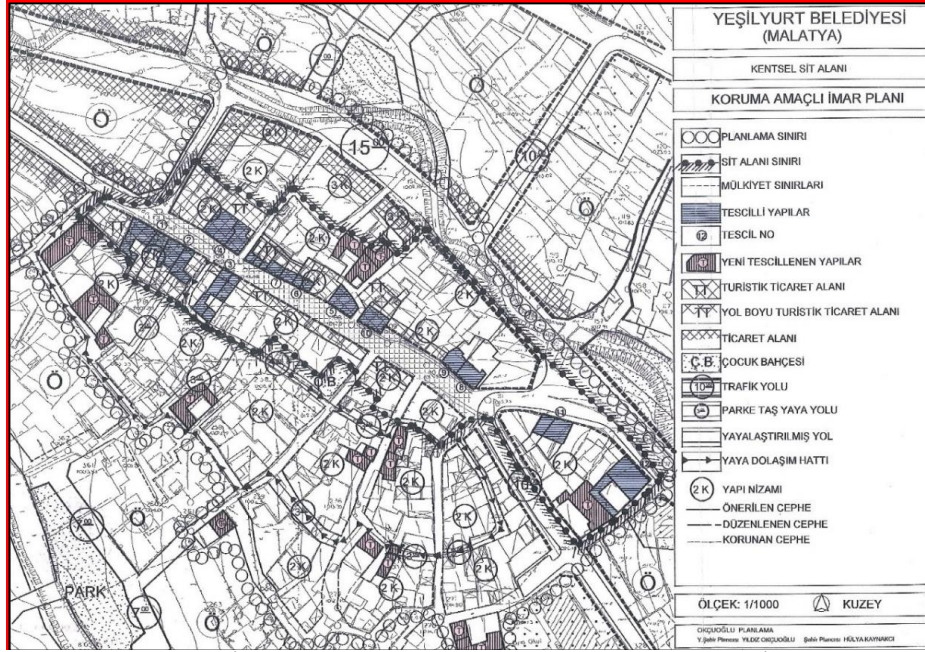
Daha sonra ise 1985 yılında İller Bankası tarafından hazırlanan 1/2000 ve 1/1000 ölçekli Yeşilyurt Malatya İmar Planı Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından onaylanmıştır. Onaylanan imar planının 1958 yılında hazırlanan plana göre daha geniş bir alanı kapsamakta olduğu görülmektedir. 1985 yılında onaylanan Yeşilyurt imar planı incelendiğinde daha çok detaya yer verildiği gözlenmiş ve alanın karakterine uygun bir plan hazırlandığı ve plan notları ile de desteklendiği tespit edilmiştir (Şekil 2b).

3.2. Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı

Mimari, tarihsel, estetik ve sanatsal özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları nedeniyle tek başına taşıdıkları değerden daha fazla değerli olan kültürel ve doğal çevre elemanlarının birlikte bulunduğu Yeşilyurt (Malatya) Kentsel Sit Alanı Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 30.06.2005 gün ve 24 sayılı kararı ile belirlenmiş ve aynı karar ile 12 adet yapı sivil mimarlık örneği olarak tescil edilmiştir. Adı geçen kurulun 15.09.2005 tarih ve 961 sayılı kararı ile Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı ve geçiş dönemine ait koruma esasları ve kullanma şartları belirlenerek bir Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlanması istenilmiştir. Yeşilyurt Belediyesi tarafından özel bir planlama şirketine hazırlatılan 'Yeşilyurt (Malatya) Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı' Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 19.06.2007 tarih ve 488 sayılı kararı ile onaylanmıştır (Şekil 4).

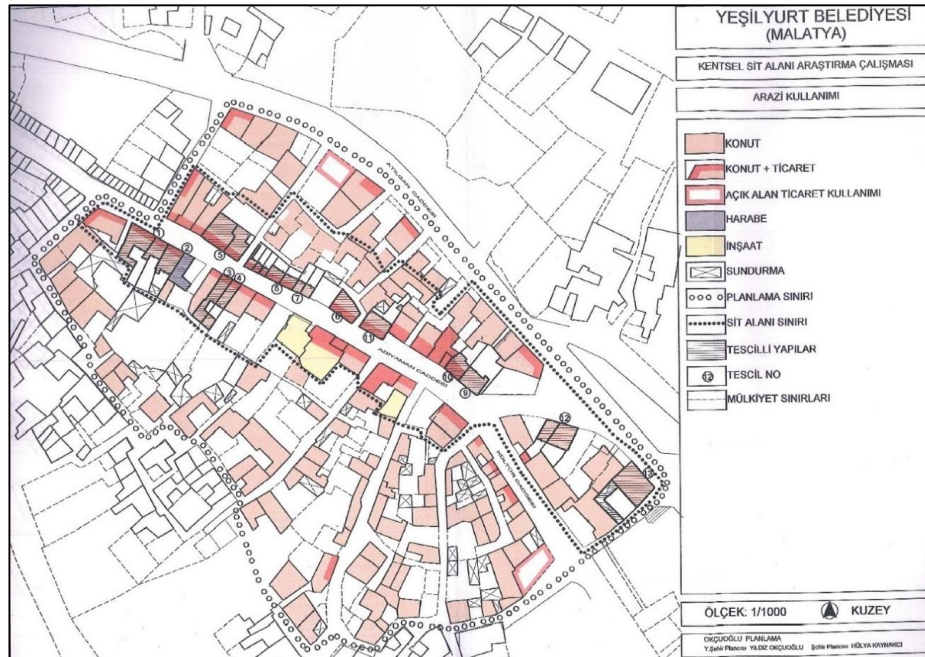

Şekil 3. Yeşilyurt Uygulama İmar Planı üzerinde Kentsel Sit Alanı

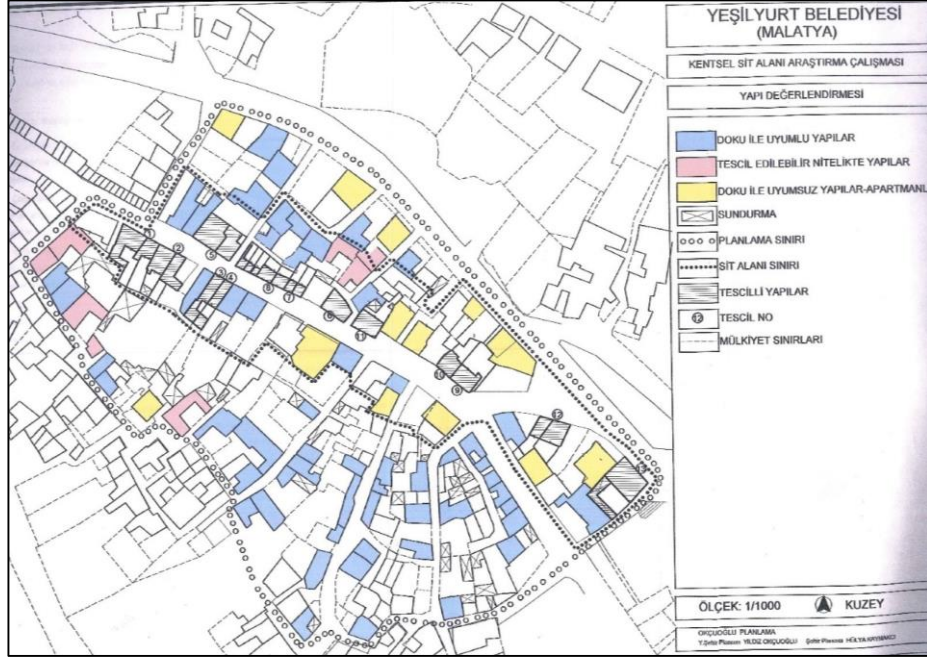
Şekil 4. Yeşilyurt Koruma Amaçlı İmar Planı (Yeşilyurt Belediyesi/ Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu, 2007)

Kentsel sit alanı ve etkileşim geçiş alanında temel arazi kullanımı eski Adıyaman Caddesinde ve Atılım Caddesinde ticaret, diğer bölgelerde ise konuttur. Kentsel sit alanında 23'ü tescilli toplam 64 konut ve 58 dükkân bulunmaktadır. Etkileşim geçiş alanında ise 79 konut, 21 boş parsel ve tarımsal üretim yapılan 12 bahçe bulunmaktadır (Şekil 5). Bu alanda 85 aile yaşamakta, 7 boş konut, 3'ü boş toplam 9 dükkân bulunmaktadır. Çalışma alanında, tescilli olan binaların içinde betonarme olan 2-4 katlı yapılar da mevcuttur. Ayrıca harabe niteliğinde olan yapılar mevcut olan sokağın silüetini bozmakta ve tescilli olan yapıları tehdit etmektedir. Çalışma alanında tescilli olan yapıların koruma-kullanma dengesi gözetilerek bazı konakları butik otel olarak kullanmak üzere ilgili belediye tarafından kamulaştırma işlemi yapılmıştır. Ayrıca kamulaştırması yapılan konakların bölge turizmini geliştirmesi amaçlanmıştır.

Şekil 5. Yeşilyurt Kentsel Sit Alanında Arazi Kullanımı (Yeşilyurt Belediyesi/ Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu, 2007)

Şekil 6. Yeşilyurt Kentsel Sit Alanına İlişkin Yapı Değerlendirmesi (Yeşilyurt Belediyesi/ Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu, 2007)

Kentsel Sit Alanında yapıların çoğu doku ile uyumludur (Şekil 6) ancak, yapı kalitesi çoğunlukla kötü olup 2 katlı yapı bulunmaktadır. 54 yapının %20'si iyi ve orta düzeydedir. Etkileşim geçiş alanında ise harap yapı olmamakla birlikte toplam 79 yapının 46'sı kötüdür. Yapılar kat adedi açısından incelendiğinde Kentsel Sit Alanında 2 katlı yapıların yaygın olduğu görülmektedir. Kentsel Sit Alanı içerisinde 10 adet apartman tipi konut bulunmaktadır ve 3'ü 4 katlıdır. Etkileşim Geçiş Alanında yapıların çoğu 1 ve 2 katlı olup 5 adet apartman tipi konut bulunmaktadır. Bunların 3'ü Atılğan caddesindedir. Yeşilyurt'ta 1 katlı yapıların dışında sayısal olarak çoğunluk, yol kotundan 1 kattan daha yüksek görünen avlu içinden 2 katlı olan yapılardır. Bu konut yapılarının alt katları depo vb. tarımsal denebilecek amaçlarla kullanılmakta olup, üst katlar yaşam alanıdır ve kırsal nitelik taşımaktadır.

3.3. Yeşilyurt'ta Geleneksel Mimari

Kadim Yeşilyurt'ta eski eser olarak Osmanlı tarzında yapılar görülmekte olup, biri (Aptullah Ağa Konağı) hariç 13 tescilli sivil mimarlık örneği kentsel sit alanı içerisinde bulunmaktadır (Şekil 7, Şekil 8). İller Bankası A.Ş. Genel Müdürlüğü arşivinden temin edilen 1958 yılına ait 'İsmetpaşa (Yeşilyurt) Kasabası İmar Planı İzah Notu'nda "Binaların İnşa Hususiyeti" başlığı altında şu ibarelere yer verilmiştir:

"Binalar çok sağlam bir taş duvarla başlanmaktadır. Yapılar umumiyetle (genellikle) tek katlı olduğundan kerpiçle iktifa (yetinme) edilmektedir. İki katlı olan binaların duvarları ve ara bölmeleri bağdadi (ahşap duvardaki sıva) olarak inşa edilmektedir. Bilumum doğrama ve döşemeler ahşap olup hepsi kasabada bol miktarda mevcut olan kavak ağaçları ile yapılmaktadır. Bilhassa kasaba sakinlerinin ince zevki doğramalardaki tezeyinat (göz alıcı süs) göze çarpmaktadır. Mimari anlayış ve inşa tekniği, yerli malzeme imkânlarını en iyi şekilde kullanmasını bilmiştir. Binaların kullanım bakımından tertiplenmesi orta Anadolu tiplerinden ziyade Batı Anadolu tiplerini hatırlatmaktadır. Zemin katlar umumiyetle ahır ve meyvalık olarak kullanılmaktadır. Birinci katlar ise ikamete tahsis edilmektedir. Odalar açık bir balkon (hayat) etrafında toplanmaktadır. Çatılar umumiyetle düz olmakla beraber yeni yapılarda meyilli çatılar da vardır. Bu meyilli çatıların altı yemiş kurutma yeri olarak kullanılmaktadır."

Şekil 7. Yeşilyurt Merkez (URL-1, 2019)

Şekil 8. Yeşilyurt Kentsel Sit Alanından görünüm (Karaarslan, 2019)

Şekil 9. Hanifi Tanbay evi (Malatya Valiliği, 2012)

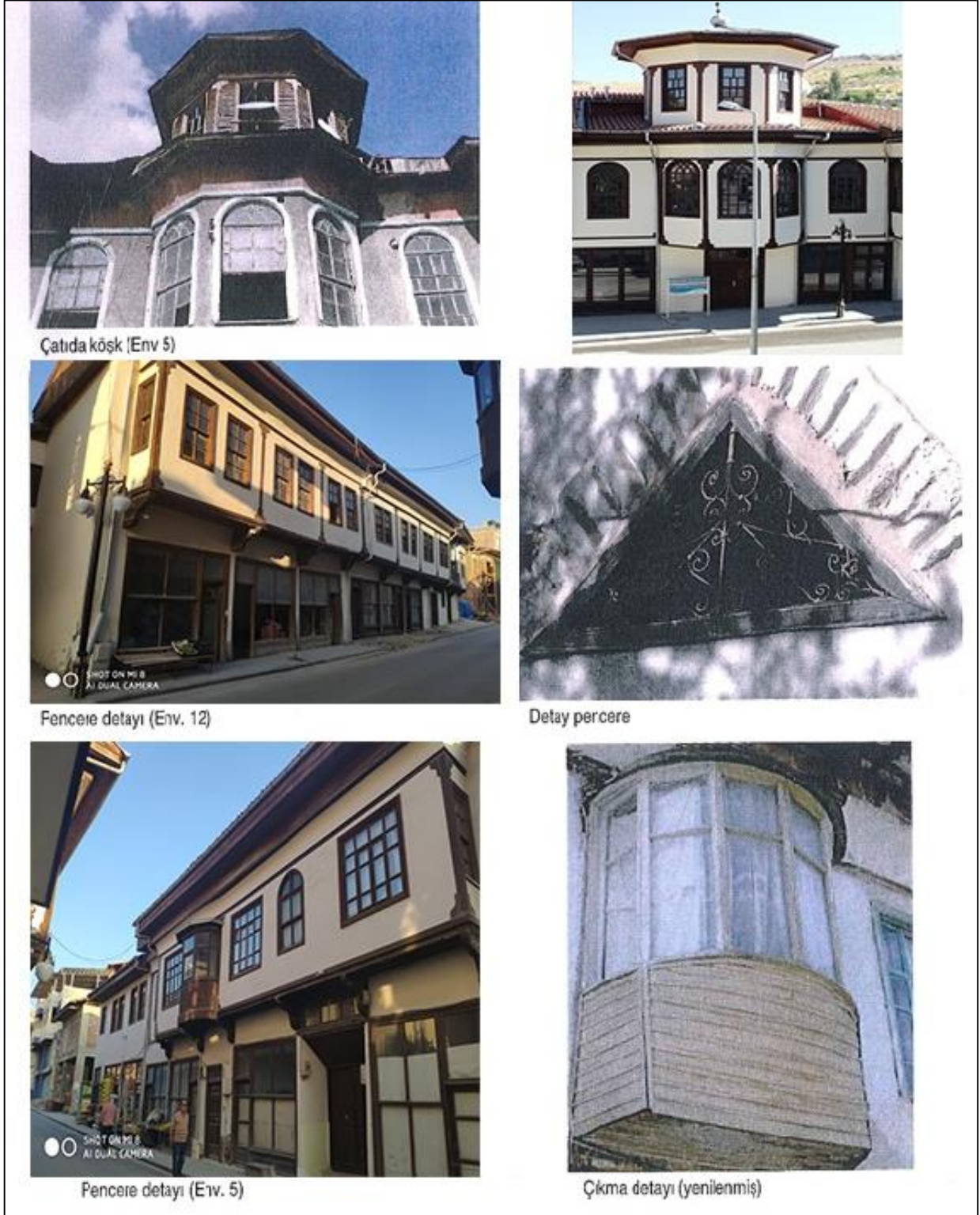
Yeşilyurt Kentsel Sit Alanında yer alan ve kentteki tek cihannümalı tescilli yapılardan biri Geç Osmanlı dönemine ait Hanifi Tanbay evidir (Şekil 9). Hanifi Tanbay evi taş temel üzerine, kerpiç duvar örgülü, iki katlı, beşik çatılı, sac çatı örtülüdür. İkinci kat üzeri orta bölümde sekizgen formlu cihannüma bulunur. Cadde cephesinde üç adet şahniş (üç yanı pencereci çıkıntı) mevcut olup ortadaki şahniş üç köşeli formudur. Sokağa bakan tarafın ikinci kat orta bölümünde bir şahniş daha bulunmaktadır. Evin iç bölümleri birçok fonksiyon değişikliğine uğramıştır. Ancak dış cephesi ve cihannümalı oluşu sokak dokusunda evi ön plana çıkarmıştır. Mimarisi ile tarihi sokak dokusuna katkısı bulunmaktadır. Binanın caddeye bakan tarafında alt katta dükkânlar yer alır. Eve giriş çıkmaz sokak içindedir. Adıyaman Caddesinde bulunan 12 adet “Geleneksel Yeşilyurt Evleri”nden sadece bu ev cihannümalıdır. Ancak daha önce ikamet, askerlik şubesi olarak kullanım görmesi dolayısıyla iç mekânlarda değişiklikler yapılmıştır. “Sokak Sağlıklaştırması Projesi” kapsamında restore edilmiştir (Malatya Valiliği, 2012). Geleneksel evler bölgenin iklimi, yaşam biçimi ve doğal ihtiyaçlara bağlı olarak yüksek bahçe duvarları ile çevrili avlu içinde sokak tarafı sağır olan kalın kerpiç duvarlı bağımsız yapıdır. Çoğunluğu 1-2 katlı olan evler meyve bahçeleri içindedir. Sokak yönünde ise üst katlarda ahşap kirişlere ya da konsollara oturan pencereci çıkıntılar mevcuttur. Tescil edilen yapılar genellikle bu özelliği göstermektedir. Bazı tescilli yapıların ise ticari alanda ve cadde boyunca bulunmaları nedeniyle alt katları dükkân olarak kullanılmaktadır (Şekil 10).

Yapıların subasman bölümü taş, üst duvarları ahşap hatıl arası kerpiç dolgu ile yapılmıştır. İç bölme duvarlarının ahşap hatıl araları kerpiç ve taş parçaları ile doldurulmuş ve çamurla sıvanmıştır. Duvarlar iç ve dıştan beyaz badanalıdır. Dış duvarlar daha kalındır. Yapılar sokak yönünden tek katlı olarak algılanmalarına karşın yapı yükseklikleri fazladır. Böylece avlu tarafındaki zemin katında odalar avludan yüksek konumlanabilmektedir. Büyük kapılardan avluya girilir. Avlu taş veya sıkıştırılmış toprak ile döşenmiştir. Avluya açılan zemin katta ise ahır, samanlık, eyvan, odalar ve mutfak bulunabilir. Bu yapılar sundurma olarak nitelenebilir. Sundurma, çatılı ve 2 ya da 3 tarafı açık avlu elemanıdır. Avlu duvarları dış cephe duvarları ile bütünlük içinde masif yapı ve yüksektir.

Evlerin avlu cephelerindeki ahşap balkonları üzeri kapalı 3 tarafı açık ahşap parmaklıdır. Geçmişte loğlanan (bastırılarak sıkıştırılan) toprak damlar günümüzde en çok 1 metre yükseğe kaldırılan beşik çatıya dönüşmüştür. Boş ve çevresi açık bırakılan tavan ile çatı arasında meyve ve sebze kurutulur, bu alana ahşap merdivenle çıkılır. Avludan ahşap basamaklarla üst kata çıkılmaktadır. Buradan odalara geçilir. Yaşam odası genellikle dikdörtgen planlı ahşap oturma sedirli duvarları ahşap raflıdır ve piramit külahlıklı ocak yer alabilir. Ocak yanında çeşitli eşya konulan raflar ve nişler, yıkanma dolabı yer alabilir. Yeşilyurt’da 5 envanter no.lu tescilli yapının bazı odaları bu donanımına sahiptir. Döşeme ve tavan ahşaptır. Tavanın ahşap kirişlerine ‘hezen’ denir. Kimi evlerde tavan çatıları motifli ve süslemelidir.

İkinci katta sokak yönüne çıkmalı odalar, odaların önünde ahşap üç yanı açık yazları oturma balkon vardır. Balkondan da doğrudan odalara ya da sofaya (aralığa) geçilir. Bu durumda odalar sofanın iki yanına yerleştirilmiştir. Çatı %33 den çok eğimli olup saçak kotu tavan kotunun üzerinde 1 metre kadar yükseltilebilmektedir. Bu özellik yeni yapılarda da sürdürülmektedir. Çatı örtüsü kiremittir (Şekil 10, Şekil 11). Çalışma alanı genel olarak değerlendirildiğinde Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı değişmeye başlamış nitelikli geleneksel yapıları daha kentsel sosyal yaşam özellikleri gösterirken Etkileşim Geçiş Alanı daha çok korunmuş ancak daha az değerli yapılar ve daha kırsal bir sosyal yaşam özellikleri göstermektedir (Şekil 12).

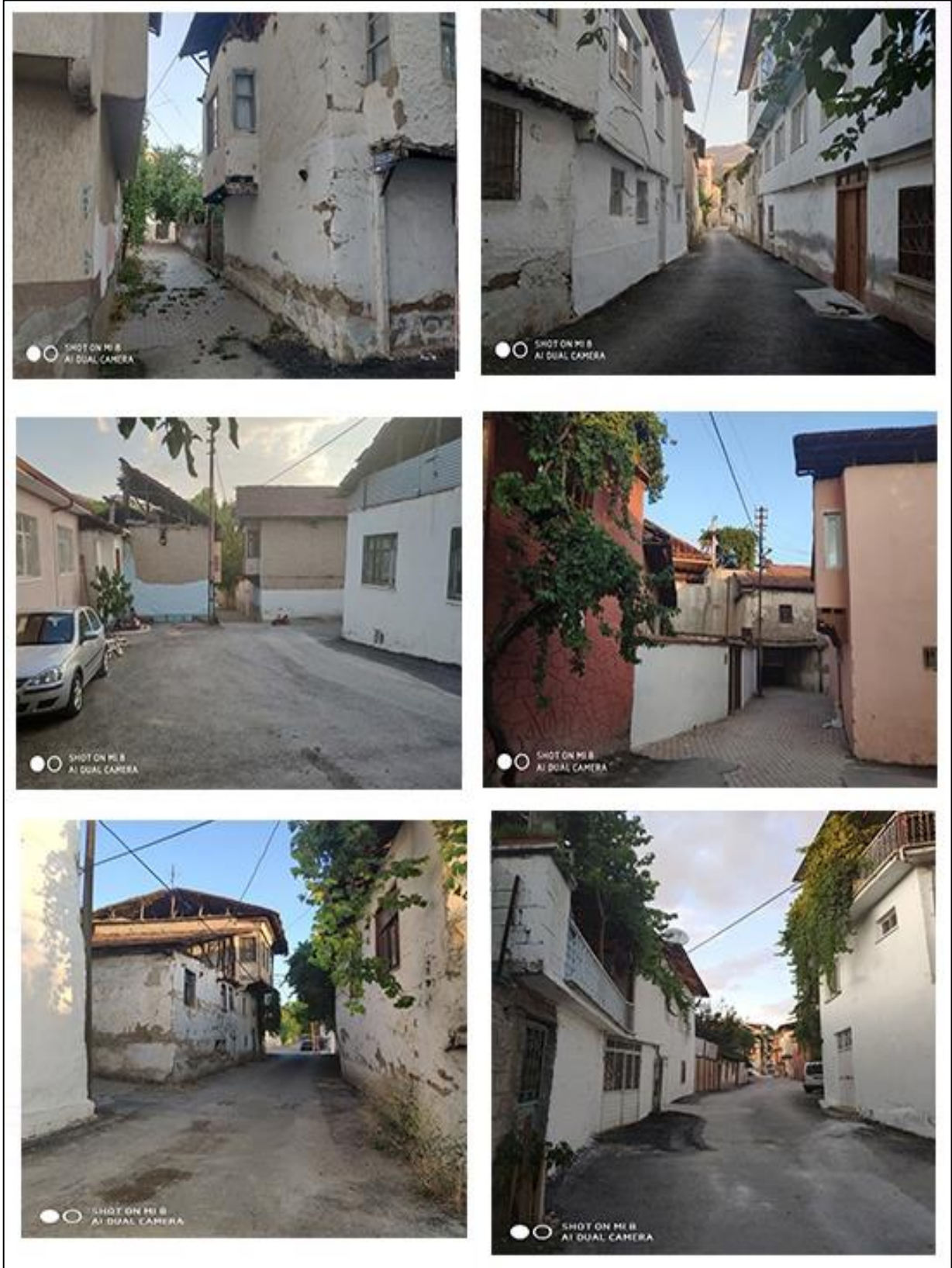

Şekil 10. Yeşilyurt'ta Geleneksel Mimari Örnekleri (Yeşilyurt Belediyesi/ Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu, 2007; Karaarslan, 2019)

Şekil 11. Yeşilyurt'ta Geleneksel Mimari Örnekleri (Yeşilyurt Belediyesi Arşivi/ Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu, 2007; Karaarslan, 2019)

Şekil 12. Kentsel Sit Alanı Etkileşim Geçiş Alanında sokak dokusu (Karaarslan, 2019)

5. Sonuç ve Öneriler

Yeşilyurt, kültürel ve tarihi miras bakımından oldukça zengin bir bölgede yer almaktadır. Kentte birçok sayıda tescilli taşınmaz kültür varlığı bulunmaktadır. Fakat bu eserlerin önemli bir bölümü yıpranma sorunu ile karşı

karşıya kalmıştır. Tarihi ve kültürel mirasın korunarak kentsel yaşama dâhil edilmesi kentin gelişmesine olumlu yönde katkı sağlayacaktır.

Çalışma alanı kentin ticari merkezinde bulunan konut ve ticaret bölgesidir. Bu alan Koruma Amaçlı İmar Planında korunmuştur. Yeşilyurt Kentsel Sit Alanında tescilli sivil mimarlık örneklerinin bulunduğu bölge turizme yönelik ticaret alanı olarak ayrılmış olup kültür ve turizm amaçlı ticaret kullanımının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Yeşilyurt Kentsel Sit Alanının güneyinde ise yalnızca konut işlevinin sürdürülmesi düşünülmüştür. Atılğan caddesinde Kentsel Sit Alanı dışında yol boyu ticari kullanım mevcut imar planına uygun olarak sürdürülmektedir. Kentsel Sit Alanı içinde de turistik ticaret alanları yol boyu ticaret dışında kalan parsellerde konut işlevi sürdürülecektir. Etkileşim Geçiş Alanındaki diğer tüm parsellerde mevcut kullanım konut alanıdır.

Kentsel Sit Alanının yer aldığı cadde boyunca sokak sağlıklılaştırması uygulanmış, cepheler yenilenmiştir. Ancak yapıların iç kısmında esaslı onarım – restorasyona ihtiyaç duyulmaktadır. Aksi takdirde yıkılma tehlikesi ile karşı karşıya kalınacaktır.

Kentsel Sit Alanı ve Koruma Amaçlı İmar Planı dâhilindeki tüm sokakların sağlıklılaştırma projelerinin hazırlanıp uygulanması, tarihi sivil mimari yapıların sağlam ve güvenilir hale getirilmesi, restorasyonların tamamlanması, yapılara yeni işlevler kazandırılarak yapıların yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması hedeflenmelidir. Böylece tarihi ve kültürel özellik taşıyan sivil mimari yapıları ve sağlıklılaştırılmış sokakları ile Yeşilyurt'un bir kültür turizmi merkezi haline getirilmesi sağlanacaktır.

Yeşilyurt'ta önemli bir potansiyele sahip turizm sektörü geliştirilmeli, kültür turizmine yönelik projeler desteklenmelidir. Yeşilyurt Bakanlıkça kültür ve turizm koruma gelişim bölgesi ilan edilerek kamu yatırımları ile özel sektör yatırımlarının yöreye hızla ulaşması sağlanmalıdır.

Bozulan yolların ve yeni yolların kullanıma hazırlanması öncelikle ele alınarak daha yaşanılabilir bir çevre oluşturulmalıdır. Korunan alanlarda yayalaştırma faaliyetleri öncelik kazanarak tarihi dokuyu turizme açmak hedeflenmelidir.

Kentsel Sit Alanı ile birlikte ele alınması gereken, özellikle yaz aylarında ciddi bir yaya trafiği barındıran ilçe merkezinde, yayalaştırma çalışmaları, meydan düzenlemeleri, tarihi kent kimliğini öne çıkaran kentsel tasarım çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Yeşilyurt Kentsel Sit Alanı yaya bölgesi olarak planlanmalı ve trafik dolaşımı Atılğan ve Kültür Caddelerine kaydırılmalıdır. Çalışma alanında mevcut imar planına göre açılmamış durumdaki yol ve mevcut çıkmaz yollar 3 metre genişliğinde yaya yolu olarak açılmalı ve konut alanı içinde yaya bölgesi geliştirilmelidir. Turistik ticaret alanına gelen ziyaretçiler için Kentsel Sit Alanı ve Etkileşim Geçiş Alanı'nda yaya dolaşım güzergâhları önerilmelidir. Böylece ziyaretçilerin değişmemiş geleneksel doku içerisinde yaşam deneyimi edinmeleri sağlanabilecektir.

Ayrıca bu çalışmada irdelenen kentsel sit alanındaki Adıyaman Caddesinin isminin de Yeşilyurt'un tarihi ve kültürel kimliği ile bağdaşan bir isim seçilerek yeniden adlandırılması daha uygun olacaktır. Kentsel Sit Alanı içinde yer alan 15 metre ana trafik yolu niteliğindeki Atılğan Caddesinden mahreç alan parseller dışındaki bölgede yine 2 katlı yapılaşmaya izin verilmelidir. Ticaret ve konut amaçlı kullanılan tüm yapılar bu koşullarda yenilenebilecektir.

Planlama alanında altyapı uygulamaları (elektrik, içme suyu ve atık su şebekeleri) mevcut yol ağı ve yapılara aykırı olmayacak biçimde tasarlanmalı ve yer altında çözülmeye çalışılmalı, Koruma Kurulunun onayı alınarak uygulanmalıdır. Yeşilyurt Kentsel Sit Alanında ve Etkileşim Geçiş Alanında parsel ölçeğinde yapılaşma taleplerinde Bölge Kurulunun uygun görüşüne göre ilgili belediyesi tarafından izin verilmelidir. Çalışma alanında KAİP e göre yapılaşma koşulları belirlenmiş ve Kentsel Sit Alanında 1957 yılı öncesi yapılaştığı belirlenen parseller ve Koruma Amaçlı İmar Plan kararı ile korunan yapı parselleri bulunmaktadır. Bu parsellerin dışında kalan her yerde Koruma Amaçlı İmar Planı kuralları ve ilgili yönetmelik koşullarında yeni yapı izni Yeşilyurt Belediyesi tarafından verilmelidir.

Tarihi kent dokusunun korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için, Yeşilyurt halkının mimari, tarihi ve doğal varlıkların korunmasına yönelik bilincinin de artırılması gerekmektedir.

Yeşilyurt ilçesinde yapılacak bu uygulamalar ile Ankara Hamamönü ve Eskişehir Odunpazarı örneklerinde olduğu gibi, gündüz ve gece yaşayan mekânları, cazibe merkezleri ile ekonomik olarak kendine yeten ve yaşayan bir tarihi kent dokusu oluşturulmuş olacaktır.

Açıklama

Bu makale, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında, ikinci yazarın danışmanlığında birinci yazar tarafından hazırlanan “Yeşilyurt (Malatya) Kentsel Sit Alanı ve Yakın Çevresinin Kentsel Tasarım İlkeleri Açısından İrdelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Kaynaklar

1. **Ahunbay Z.** (2004). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon. Yapı Endüstri Merkezi Yapı Yayın-28, İstanbul.
2. **Çelikiyay S.** (1995). *Kentsel sit alanlarında tasarım yönlendiricileri, Bartın Örneği*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Kentsel Tasarım Programı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
3. **Çelikiyay S.** (2016). Spatial Development Strategies for Liveable City: Parthenia, The Sustainable City XI, *WIT Transactions on Ecology and The Environment*, Vol. 204, 129-141.
4. **Çelikiyay S.** (2017). ‘Kent İmgelerinin Kamusal Alanı Tariflemesindeki Rolü’. H. Selma Çelikiyay (Ed.). Kamusal Alanların Mekânsal Organizasyonu, Bartın Üniversitesi Yayınları No: 30, s.19-40.
5. **Durgun Y.** (2006). *Geleneksel Malatya evleri üzerine bir inceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
6. **İller Bankası** (2015). Yeşilyurt Belediyesi İmar Planları.
7. **Karaarslan E.** (2019). Yeşilyurt Fotoğraf Arşivi.
8. **Malatya Valiliği** (2012). Malatya Kültür Envanteri, Malatya.
9. **Özcan K.** (2009). Sürdürülebilir Kentsel Korumanın Olabilirliği Üzerine Bir Yaklaşım Önerisi: Konya Tarihi Kent Merkezi Örneği. *METU JFA*, 26, 2, 1-18.
10. **Tankut G.** (1975). Tarihi Sit Korunması ve Kalkınma İlişkileri, MTRE Bülteni, İTÜ Mimarlık Fakültesi, Yıl 1 Sayı 4, İstanbul.
11. **Yeşilyurt Belediyesi** (2007). Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu.
12. **Yeşilyurt Belediyesi** (2017). Revizyon Uygulama İmar Planı Açıklama Raporu.
13. **URL-1 (2019)**. <http://www.yesilyurt.bel.tr/fotograflarla-yesilyurt/fotograflarla-yesilyurt>